

Отже, зміни у строках досудового розслідування та судового розгляду в умовах воєнного стану є вимушеним, але обґрунтованим кроком. Вони мають на меті забезпечити адаптацію кримінального процесу до надзвичайних умов, зберігаючи при цьому його фундаментальні принципи. Водночас подальше вдосконалення правового регулювання строків потребує врахування судової практики та наукових напрацювань з метою мінімізації ризиків порушення прав учасників кримінального провадження.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 1 серп. 2025 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 08.01.2026).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 : станом на 1 серп. 2021 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 08.02.2026).

3. Davydenko P. O., Ukolova V. O., Ukolova Y. O. Features of the activities of the judicial system under the conditions of martial law. *Juridical scientific and electronic journal*. 2022. № 12. С. 84–87. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/15> (дата звернення: 08.02.2026).

Олександр БОРОДІН

ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Жодне кримінальне провадження за фактом вчинення торгівлі людьми в умовах збройних конфліктів не може бути доведеним до обвинувального вироку без проведення відповідного комплексу негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД). Це зумовлює надання теоретичних та практичних рекомендацій стосовно реалізації зазначених процесуальних дій.

Для початку звернемося до публікації А. А. Ковалю, у якій автор, проаналізувавши норми кримінального процесуального законодавства ФРН, Республіки Франція та Італійської Республіки, виокремив наступні різновиди негласних слідчих дій і розшукових заходів, як-от: «...1) негласне спостереження за конкретною особою, транспортним засобом, певним місцем, приміщенням, ділянкою місцевості); 2) негласні дії, які пов'язані з проникненням у публічно недоступні місця (негласний огляд або обшук приміщень, ділянок місцевості, салонів автомобілів, отримання зразків, вилучення та наукове дослідження предметів і документів, зняття інформації з електронних носіїв тощо); 3) негласні дії, що пов'язані з приватним спілкуванням (контроль за листуванням, перехоплення повідомлень, зняття інформації з каналів зв'язку, різноманітні форми контролю технічних засобів зв'язку, зокрема встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу тощо); 4) негласні дії, що пов'язані з використанням у розслідуванні злочину конфіденційного співробітництва (отримання конфіденційної інформації, контроль за вчиненням злочину, негласне вилучення зразків, використання спеціальних служб тощо)» [2, с. 36]. Як бачимо, в зарубіжних країнах НСРД реалізуються у різних формах. Наразі наголошуємо, що у зазначених країнах втручання у приватне спілкування та забезпечення особистої безпеки осіб, а також їх конфіденційності, є обов'язковою умовою для здійснення вказаної процесуальної діяльності під час розслідування кримінальних правопорушень.

У свою чергу, О. М. Сало, здійснивши детальний аналіз законодавства зарубіжних країн, визначив, що, для прикладу, законодавство держав Південної та Північної Америки (Аргентинська Республіка, Федеративна Республіка Бразилія, Сполучені Штати Америки) закріплює досить широкі повноваження керівника підрозділу поліції (кримінальної поліції) під час здійснення «негласного розслідування». А вже законодавство держав Європейського Союзу (Австрія, Великобританія, Португалія, Федеративна Республіка Німеччина, Чеська Республіка, Французька Республіка), як вказує автор, виокремило провідну роль керівника

поліції, що здійснює розслідування у даній діяльності [3, с. 38-39]. Тобто усі вищеперераховані країни мають на озброєнні засоби негласного розслідування.

Серед основних видів НСРД, згідно із кримінально-процесуальним законодавством Франції, Німеччини, Іспанії, Коваль А. А. виділив наступні: «...1) проникненням у публічно недоступні місця шляхом проведення обшуку транспортних засобів, приміщень, зняття інформації з електронних носіїв тощо; 2) використанням конфіденційного співробітництва, зокрема, контролю за вчиненням злочину, залучення спеціальних служб тощо; 3) спостереженням за особою, приміщенням, автомобілем тощо; 4) втручанням у приватне спілкування, а саме: здійснення контролю за каналами зв'язку та зняття з них інформації, контроль за кореспонденцією, перехоплення та перевірка повідомлень тощо [2, с. 203]. Інакше кажучи, у зарубіжних країнах наявні аналоги НСРД.

З огляду на дослідження окремої групи авторів (Ю. О. Виходець, В. Г. Дрозд, М. М. Єфімов, В. Б. Коба, І. О. Луговий, Н. В. Павлова, К. О. Чаплинський), які досліджували проведення НСРД під час розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень з огляду на практику їх реалізації в Україні [5, с. 229], ми вважаємо за необхідне виокремити наступні НСРД, які здійснюються під час розслідування торгівлі людьми, яка вчиняється в умовах збройних конфліктів, а саме: аудіо-, відеоконтроль особи; зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця або утримувача; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; спостереження за особою в публічно доступних місцях; аудіо- та відеоконтроль місця.

Для прикладу, приведемо наступну ситуацію: гр. Л., працюючи на посаді заступника головного лікаря з медичної частини КП «Хмельницький міський перинатальний центр» Хмельницької міської ради та у вільний від роботи час, за сумісництвом, надаючи послуги із загальної медичної практики в ПП «Репродуктивна клініка ХХХ», де від своєї пацієнтки, гр. А. (проходила курс лікування у ПП «Репродуктивна клініка ХХХ» щодо здійснення екстракорпорального запліднення), під час особистої зустрічі дізналася про те, що вона познайомилася з гр. Б., яка, будучи вагітною, не бажала виховувати свою дитину, яку мала б згодом народити, а хотіла її позбутися, передавши на виховання іншій людині та вишукувала для цього можливості. У свою чергу, гр. Л., спостерігаючи за своєю пацієнткою, розуміла, що остання, в силу особливостей свого організму, не мала можливості народити дитину, проте бажала її виховувати. Під час вказаної зустрічі гр. Л. запропонувала гр. А., щоб остання домовилася із гр. Б., про проходження нею обстеження та визначення стану її здоров'я та здоров'я дитини. У випадку задовільного стану їх здоров'я, вони домовляться, що гр. Л. допомогла документально оформити передачу дитини гр. Б. для гр. А. Після цього гр. А., діючи за узгодженням з гр. Л. планом, під час зустрічі розповіла гр. Б., що готова отримати від неї дитину та запропонувала їй пройти медичне обстеження у гр. Л., та повідомила, що вона оплатить таке обстеження. Гр. Б. погодилася на таку пропозицію та тим самим підвердила свій намір позбутися новонародженої дитини шляхом передачі її для гр. А. Для документування вказаного факту вчинення торгівлі людьми в умовах збройних конфліктів було проведено ряд СРД (обшуки, допити, огляди), але для чіткого з'ясування протиправних намірів було реалізовано таку НСРД як обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, в ході проведення якої було зафіксовано розмову усіх задіяних у протиправних діях осіб з приводу народження гр. Б. дитини та її подальшої передачі гр. А. [4]. Отже, проведення негласних слідчих (розшукових) дій стало основою доказової бази для доведення вини особи за вчинення протиправного діяння, кваліфікованого за ч. 3. ст. 149 КК України.

У підсумку наголосимо, що проведення НСРД є обов'язковою умовою для успішного розслідування торгівлі людьми, яка вчиняється в умовах збройних конфліктів. Серед найбільш важливих процесуальних дій визначеної категорії були виокремлено наступні: аудіо-, відеоконтроль особи; зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця чи утримувача; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; спостереження за особою в публічно доступних місцях; аудіо- та відеоконтроль місця.

1. Коваль А. А. Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій : монографія. Миколаїв. 2019. 264 с.

2. Коваль А. Міжнародний досвід проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 6. С. 92 –98.

3. Сало О. М. Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Університет

державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2018. 245 с.

4. Справа № 686/15716/20. Архів Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької обл., 2024 р.

5. Теоретичні та праксеологічні засади розслідування кримінальних правопорушень у кіберпросторі : монографія / Ю. О. Виходець, В. Г. Дрозд, М. М. Єфімов, В. Б. Коба, І. О. Луговий, Н. В. Павлова, К. О. Чаплинський; МВС України, ДЗДГ Національної поліції України, Дніпр. держ. ун-т внутр. справ. Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. 316 с.

Ірина ЧЕЧОТКА

здобувач ступеня доктора філософії
науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності ННІ
поліцейської діяльності Національної
академії внутрішніх справ
(м. Київ, Україна)

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ДИТИНИ «У КОНФЛІКТІ ІЗ ЗАКОНОМ»
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

Основи правового статусу дитини як особливого члена суспільства визначені в Конституції України від 28 червня 1996 року. Також правове положення дитини тлумачиться у Сімейному кодексі України від 10 січня 2002 року, Цивільному кодексі України від 16 січня 2003 року, Законі України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року, інших нормативно-правових актах.

Розглядаючи нормативно-правові акти, що регламентують правовий статус дитини як члена суспільства та представника правової держави, потрібно звернути увагу на спеціальні державні програми, які спрямовані на реалізацію законодавчих положень. Зокрема, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2025 р. № 708-р. схвалено Національну стратегію захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року [2], що комплексно і системно підходить до вирішення поставлених завдань на міжнародному та державному рівнях.

Важливо, що Національна стратегія захисту прав дитини у сфері юстиції на період до 2028 року охоплює проблематику правовідносин щодо:

а) «дитини у контакті із законом» – це дитина, яка перебуває у сфері діяльності юстиції щодо дітей, зокрема дитина у конфлікті із законом, або дитина, яка є потерпілою чи свідком у кримінальному провадженні або у справі про адміністративне правопорушення, або дитина, яка контактує із системою правосуддя у цивільних провадженнях;

б) «дитина у конфлікті із законом» – дитина, яка підозрюється, обвинувачується чи визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення або щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення чи визнана такою, яка вчинила адміністративне правопорушення, або дитина, яка до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України [2].

У контексті предмету дослідження, привертає увагу стратегічна ціль 2 «Впровадження правових і процесуальних гарантій і механізмів для дітей, які контактують із системою кримінального правосуддя» [2]. Адже, незважаючи на те, що в Україні вже зроблено певні кроки, спрямовані на захист прав дитини у кримінальному провадженні, деякі важливі завдання все ще залишаються невирішеними. Законодавство не повною мірою приведено до відповідності з міжнародними стандартами правосуддя, дружнього до дитини. Кримінальний процес переважно залишається орієнтованим на дорослих. Дитина, яка перебуває у конфлікті із законом, стала свідком чи потерпіла від кримінального правопорушення, зазвичай проходить той самий травмуючий шлях кримінальної юстиції, що і дорослі, з відповідними негативними наслідками для її психічного стану та майбутнього. Таким чином, виведення дітей, які перебувають у конфлікті із законом, із системи кримінального судочинства і часто перенаправлення їх до послуг на рівні громади широко практикується в багатьох правових системах. Ця практика слугує для запобігання негативним наслідкам участі у подальших провадженнях у системі ювенальної юстиції [2].

Наведемо окремі завдання, спрямовані на розв'язання існуючих проблем і